

RABA ČLENKOV V VERSKIH IN POSVETNIH DIDAKTIČNIH BESEDILIH 2. POLOVICE 18. STOLETJA

Maruška Agrež
Ljubljana

UDK 811.163.6'367.635"17"

Prispevek obravnava členke za izražanje izvzema, dodajanja s poudarjanjem in stopnjevanjem ter odnosa do resničnosti v verskih in posvetnih didaktičnih besedilih 2. polovice 18. stoletja (Gutsman, Pohlin, Japelj). Najopaznejše razlike v rabi členkov, v slovenskem knjižnem jeziku večinoma prisotnih med 16. stoletjem in sodobnostjo, so med računico, ki objektivno podaja informacije, in ostalimi besedili, ki prinašajo tudi tvorčev pogled na povedano.

členki, pomenska modifikacija, 2. polovica 18. stoletja, verska besedila, posvetna besedila

The article discusses particles expressing exclusion, addition with emphasis and gradation, as well as the speaker's attitude to reality, in religious and secular didactic texts in the second half of 18th century (Gutsman, Pohlin, Japelj). The most obvious differences in the use of particles, most of which have been present in the Slovene standard language since the 16th century, are between the arithmetic book, which provides information in an objective way, and other texts, in which offer the speaker's attitude to what has been said.

particles, semantic modification, 2nd half of 18th century, religious texts, secular texts

1 Uvodni del

1.1

Prispevek bo obravnaval členke, tj. jezi-kovne znake, ki pomensko modificirajo del besedila, na katerega se navezujejo. Upošte-vani bodo pravi členki, tj. jezikovni znaki, ki so funkcijsko in besednovrstno določeni kot členki (npr. *le*, *še*, *tudi*), in funkcijski členki, tj. jezikovni znaki, ki le v določenem kon-tekstu¹ opravljajo funkcijo členkov (npr. ve-znik *in* v *In kako je s teboj?*).² Kot krovna delitev členkov bo upoštevana funkcijska delitev, dopolnjena po I. Černelič (1993: 224–225). Členki se delijo na **modalne** in **povezovalne**. Prvi izražajo tvorčevo razmerje do povedanega, drugi vzpostavljajo pomen-ska razmerja med deli besedila. V tujem (npr. Altmann 1976) in domačem jezikoslovju

(npr. Černelič 1993: 224) je opozorjeno še na **poudarne** členke. Ti izpostavijo dotični del besedila kot pomembno informacijo, funkcijsko pa se približujejo modalnim ali povezo-valnim členkom.³ Znotraj navedenih treh skupin členki izražajo različne pomenske od-tenke, med njimi tudi v prispevku obravna-vane izvzem, dodajanje s poudarjanjem oz. stopnjevanjem in razmerje do resničnosti po-vedanega. Ti pomenski odtenki so bili izbra-ni, ker se v obravnavanih besedilih pojavijo dovolj pogosto, da se lahko vsaj nakažejo smiselne ugotovitve.

1.1.1

Obravnavani bodo odlomki iz verskih in posvetnih didaktičnih besedil 2. polovice 18. stoletja: Gutsmanovih verskih premišljevanj

¹ Kot kontekst bo pri obravnavi gradiva mišljeno predvsem sobesedilo, po potrebi se bo poseglo še v zunajbesedilno dejanskost.

² Vse odebeltive in podčrtave v prispevku so delo avtorice.

³ Za pomoč pri oblikovanju razlage se zahvaljujem prof. dr. Andreji Žele.

Christianske resnize (GUT, 1770), Japljevih *Pridig sa vse nedele skusi lejtju* (JAP, 1794), Pohlinove računice *Bukuvze sa rajtengo* (PR, 1781) in kmetijskega priročnika *Kmetam sa potrebo inu pomozh* (PK, 1789).

1.1.2

Členki, ki izražajo izbrane pomenske odtenke, bodo smiselno uvrščeni v eno od treh krovnih skupin. Določeni bodo najpogostejši členki za izražanje obravnavanih pomenskih odtenkov. Nadalje bodo določene predvsem besedilnovrstno pogojene podobnosti in razlike v rabi izbranih členkov.

1.2

Pred analizo gradiva bodo izpisani vsi v obravnavanih besedilih prisotni členki:⁴ **ali** (GUT: *al*, 5; JAP: *ali*, 2), **bog hotel** (JAP: *Bog hotel*, 2), **bogu se usmili** (PK: *de se Bogu usmili*, 1; JAP: *O, Bogu se vsmili*, 1), **celo** (PR: *zel*, 1; PK: *zel*, 4; JAP: *zelu*, 1), **glj** (PR: *lih*, 8; PK: *lih*, 1; GUT: *li*, 3), **gvišno** (PK: *gvishnu*, 1), **in** (JAP: *inu*, 1), **ja** (GUT: *ja*, 9; PK: *ja*, 1; JAP: *ja*, 2), **kmalu** (PK: *kmalu*, 1), **le** (GUT: *le*, *li*, 9; PR: *le*, 12; PK: *le*, 17; JAP: *le*, 10), **le samo** (JAP: *le samu*, 3), **le vendar** (PK: *le vunder*, 1), **li** (PK: *li*, 1), **morda** (PK: *mordej*, 2), **morebiti** (GUT: *morebiti*, 1; JAP: *morebiti*, 2), **naj** (GUT: *nai*, 1; JAP: *naj*, 2), **namreč** (PK: *namrezh*, 1), **nasproti** (PK: *naspruti*, 1), **nasproti pa** (PK: *naspruti pak*, 1), **natirleh** (PK: *natirleh*, 1), **nikar** (GUT: *nikar*, 3; PK: *nekar*, 6), **pa** (GUT: *pak*, 5; PR: *pak*, 10; PK: *pak*, 8; JAP: *pak*, *pa*, 2), **pač**

(PK: *pazh*, *pozh*, 2), **potemtakem** (JAP: *po timtakim*, 1), **pole** (JAP: *pole*, 3), **posebno** (GUT: *posebnu*, 1; PK: *susebnu*, 1; JAP: *fušebnu*, 1), **predvsem** (PK: *pred usem*, 1), **rajmno** (PK: *rajmno*, 5), **ravno** (GUT: *raunu*, 2; JAP: *ravnu*, 2), **res** (PK: *res*, 2), **resnično** (GUT: *rešnihnu*, 1), **sicer** (GUT: *fizer*, 5; PR: *szet*, 1; PK: *szet*, 9; JAP: *fizer*, 1), **skoraj** (GUT: *skori*, 1; PK: *skorej*, 3; JAP: *skoraj*, 1), **še** (GUT: *she*, 12; PR: *she*, *she*, 9; PK: *she*, 12; JAP: *she*, 5), **še le** (GUT: *she le*, 1; PK: *shelej*, 1), **še tudi** (PK: *she tudi*, 1), **tedaj** (PR: 1, *tedej*; PK: *tedej*, 7; JAP: *tedaj*, 1), **tudi** (GUT: *tudi*, 21; PR: *tudi*, 8; PK: *tudi*, 31; JAP: *tudi*, 7), **več** (JAP: *vezh*, 5; PK: *vezh*, 4), **vendar** (GUT: *vunder*, 2; PK: *vunder*, 9), **za resnico** (GUT: *sa resnizo*, 2), **zgolj** (PR: *sgol*, 1; JAP: *sgol*, 2), **zlasti** (GUT: *slaf'ti*, 10; PK: *slaf'ti*, 1), **že** (GUT: *she*, 3; PR: *she*, 9; PK: *she*, *she*, 11; JAP: *vshe*, 6).

2 Analiza gradiva

Izbrane pomenske odtenke večinoma izražajo členki, ki so v SKJ prisotni od 16. stoletja do sodobnosti.⁵ Na izjeme bo opozorjeno sproti.

2.1 Izvzem

Najpogostejši izvzemalni členek v obravnavanih besedilih je *le* (GUT: 8/8;⁶ PR: 12/13; PK: 17/17; JAP: 10/16). V PR in JAP je v rabi še *zgolj*,⁷ v JAP še *samo* in *le samo*.

⁴ Ker delitev na prave in funkcijske členke za potrebe tega prispevka ni relevantna, bo pri izpisu členkov in nadaljnji obravnavi zanemarjena. Kateri od danih členkov izražajo natančneje obravnavane pomenske odtenke, bo navedeno v poglavjih 2.1, 2.2 in 2.3. V besedilih prisotni členki, ki ne izražajo obravnavanih pomenskih odtenkov, bodo zaradi omejenosti s prostorom navedeni brez primerov rabe in pojasnil pomena. Za v sodobnem SKJ prisotne členke bodo v metabesedilu rabljene sodobne knjižne variante, za druge pa morebitne sodobne neknjižne ljudske variante (Toporišič 2000: 127) ali najpogostejše izrazne variante v besedilih. Vse v besedilih prisotne izrazne variante bodo podane v oklepajih pred številom pojavitev. Pri izpisu izraznih variant bosta upoštevana tudi v gajici odsotni črkovni znamenji, ki bosta pri izpisu zglede v 2. poglavju prečrkovani: $f \rightarrow s$ in $e \rightarrow e$. Morebitna diakritična znamenja bodo zanemarjena pri izpisu izraznih variant in zglede.

⁵ Podatki za sodobni SKJ so bili preverjeni v korpusih Gigafida, Kres in Gos.

⁶ Desno št. pomeni skupno št. pojavitev določenega pomenskega odtenka, levo št. pojavitev člena za izražanje danega pomenskega odtenka.

2.1.1 Verska besedila

Glede na že raziskano stanje v jeziku 16. stoletja (Agrež 2011: 98–105) bi bilo v GUT in JAP pričakovano pogosto poudarjanje edinstvi 1) božje osebe ali 2) napačnega dejanja oz. z njim povezanih udeležencev ali okoliščin. Obe skupini izvzemalnih členkov sodita med poudarne členke, ki mejijo na modalne. Prva skupina implicira prepričevanje o edini možni resničnosti, druga pa izražanje kritičnega odnosa do povedanega.

2.1.1.1

Poudarjanje napačnega dejanja oz. z njim povezanih udeležencev ali okoliščin je razmeroma pogosto (JAP: 8; GUT: 4).

Sabstojn pravimo [...]: My vass vkup denemo v'imeni Boga Ozheta, inu Synu, inu S. Duha, zhe ony is sgol posemelskih inu telesnih urshahov v'sakon stopio. (Japelj 1794: 88)⁸

Al nisi tvoiga soseda [...] le s'ostremi besiedami prezh odgnal, kateri je tebe sa kai prosiu? (Gutsman 1770: 167)

2.1.1.2

Poudarjanje edinstvi božje osebe se pojavi le na enem mestu v JAP. Gre za poudarjanje boga kot edine, a žal neupoštevane avtoritete, ki lahko možu izbere zakonsko ženo.

Ena pametna shena se le od Gospoda doby. [...] So besede S. Duha. Se more tedaj od Boga prositi, zhe hozhe eden eno pametno sheno dobiti. Se to sgody? [...] Bog je vselej ta sadni, kateri se sa svet prasha inu dostikrat zelu ne. (Japelj 1794: 85)

2.1.2 Posvetna besedila

2.1.2.1

V PR je z 11 izvzemalnimi členki od 13 poudarjen izvzem določenega št. elementov iz množice. Ti členki so poudarni, ki mejijo

na povezovalne, saj izražajo objektivno povezavo med množico in njenimi elementi.

Dve zifre pak se nekol pod shtrih nespishejo, ampak uselej le ena. (Pohlin 1781a: 11)

2.1.2.2

V PK je 14 primerom rabe *le* od 17 skupno izražanje različnih omejitev, npr. v podanem zgledu pogojev za pozitiven rezultat. Takšen *le* je poudarni členek, ki meji na modalnega, saj je povezan z izražanjem nasvetov, priporočil, navodil ipd.

Vinu jedy bel v'shelodzu skuha inu kry v'shilah pobulsha. Al le tedej, kader se vino is maso, inu pametjo pye. (Pohlin 1789: 121)

2.2 Dodajanje s poudarjanjem in stopnjevanjem

Najpogosteje je izraženo s *tudi* (GUT: 21/31; PR: 8/17; PK: 31/39; JAP: 7/12), razmeroma pogosto tudi s *še* (GUT: 8/31; PR: 8/17; PK: 7/39; JAP: 4/12). Gre za poudarne členke. Če imajo izrazitejšo dodajalno komponento, mejijo na povezovalne, saj so predvsem v službi nizanja informacij. Če imajo izrazitejšo poudarno-stopnjevalno komponento, se približajo modalnim, saj izpostavijo posebej pomembne informacije. Raba teh členkov je v besedilih z izjemo PR podobna.

2.2.1 PR

2.2.1.1

S *še* in *tudi* skupaj je na 13 mestih od 16 izrazitejša dodajalna komponenta. Takšno stanje je verjetno posledica tega, da se v matematiki večinoma dodajajo enako pomembne informacije.

Od zifr te druge verste nad tem sgornem shtriham tolkukrat devet prezh vershesh, kolkerkrat moresh, inu kar na sadne ostane v'krish na levo plat sapishesh. Toku sturish tudi s'pervo versto nad sgornem shtriham. (Pohlin 1781a: 23)

⁷ Če št. pojavitev ni navedeno, je enako št. vseh pojavitev danega členka (gl. 1.2).

⁸ Pri členkih z zelo sorodnim pomenom je za vsako besedilo izpisan en zgled z enim od členkov. Pri izpisu je ne glede na stanje v besedilu prva beseda pomensko zaokrožene enote zapisana z veliko začetnico, na koncu pa je končno ločilo. Podčrtan je del besedila, na katerega se navezuje členek.

2.2.1.2

Poudarno-stopnjevalna komponenta je izrazitejša na štirih mestih. Med njimi so tri del predgovora. Pomen vseh teh členkov v PR je 'to je nekaj posebnega'. Poleg *še* in *tudi* ima ta pomen *celo*, ki je poleg v PR prisoten še v JAP in PK.

Ni stanu [...] katiremu be rajtati snati nablu (saj dobru inu nuznu, zhe ne **zel**) potrebnju. (Pohlin 1781a: 2)

2.2.2 Druga besedila

2.2.2.1

V skupini a) v rabi *še* in *tudi* prevladuje dodajalna, v b) pa poudarno-stopnjevalna komponenta. Določanje prevladujoče komponente je zelo subjektivno, zato je težko določiti št. pojavitev za posamezno skupino.

a)

Nam **she** saostane h'premishlvanju, na katire pershone [...] se ima Christianska lubesen stegniti. (Gutsman 1770: 170)⁹

Poleg studenzov dado **tudi** velike, ali saj naglu tekozhe reke sdravo vodo. (Pohlin 1789: 117)

Jest bom danas tejden ta potreben navuk tem dal, kateri se imajo sa naprej she sheniti, inu moshiti, sraven bom pak **tudi** en par bessedy h'podvuzhenju inu troshtu tih sakonskih ludy povedal. (Japelj 1794: 92)

b)

Christus **ni** ko nash vuzhenik, temuzh **tudi** nash oblastnik. (Gutsman 1770: 55)

She plesnivu mesu shkodije **tudi** temu narmozhnejshemu shelodzu. (Pohlin 1789: 113)

Koliko hish, dershin inu shlaht, ker en vezhni nepokoj inu ta nar slabishi glihenga gospodari! Vy vejste vse leto **she** bol, kakor jest. (Japelj 1794: 84)

2.2.2.2

V GUT je na dveh mestih stopnjevanje izraženo z *ja*. Gre za povezovalni členek, ki

potrdi resničnost prvega dela in uvede drugi del, ki potrditev resničnosti še okrepi.

Letu mure tebi ena sadostna, **ja** mozhna naganja biti, de vsakega tvoiga blishniga salubu imash. (Gutsman 1770: 163)

2.2.2.3

V PK se pojavi členek *rajmno*, ki je naveden tudi med gesli v Pohlinovem slovarju. Pri besedi *rajmno* gre verjetno za naslonitev na nemško podstavo, kot v *rajmati se = skladati se*. *Rajmno* tako pomeni 'primerno, enako'¹⁰ in je pomensko blizu dodajalnemu *tudi*. V podanem primeru ta izraz pomensko sovpadе z *ravno* 'natanko'. Smiselni razlagi pomena primera sta torej 'natanko tako/enako kot z mlekom se zgodi z maslom in sirom'.

Mleku od bolne shivine je navarnu pyti, ali jesti. [...] **Rajmno** toku je is putram, inu siram. (Pohlin 1789: 109)

2.3 Razmerje do resničnosti povedanega

V grobem se tovrstni členki delijo na členke za izražanje prepričanosti in členke za izražanje domneve.

2.3.1 Prepričanost

V vseh besedilih skupaj je izražena na 25 mestih.

2.3.1.1 Verska besedila

2.3.1.1.1 *Ja*

Med vsemi členki za izražanje prepričanosti je najpogostejše in najbolj raznoliko rabljen *ja* z osnovno funkcijo potrjevanja resničnosti prej povedanega. V obravnavanih verskih besedilih je zaradi njihove prepričevalno-didaktične narave veliko možnosti za rabo *ja* (Korošec 2009: 228). Vendar v besedilih njegova frekvenca zelo variira že od 16. stoletja. Na visoko frekvenco vpliva nemščina (Agrež 2011: 129), na nizko pa opažena

⁹ Podčrtan je del besedila, ki ga je tudi možno upoštevati kot območje, na katerega se navezuje členek.

¹⁰ Za razlago se iskreno zahvaljujem prof. dr. Ireni Orel. Gl. tudi Bezljaj (1995: 146, g. *rajmati se*).

čustvena zaznamovanost besede (Korošec 2009: 228–229).

2.3.1.1.1.1

V JAP se *ja* pojavi na dveh mestih. Japelj je v retoriki svojih pridig iskal ravnotežje med razumom in čustvi (Bizjak Končar 2011: 373). Zato ga verjetno ni rabil, da besedilo ne bi učinkovalo preveč čustveno. V spodnjem primeru je *ja* protivno-dopustna pritrdilnica. Gre za povezovalni členek, s katerim tvorec potrdi za naslovnika predvidoma presenetljivo resničnost. V danem primeru je presenetljiva resničnost, da se lahko sveti zakon, ki naj bi bil povezan z ljubeznijo, sprevrže tudi v zelo hudo, peklu podobno trpljenje.

Kuliku is njih se ne morejo v'sakoni vezh viditi, ali terpeti, kateri so poprej eden po drugim merli, koliku is njih se preklinajo inu najdejo v'letej saveši en sazhetik inu shivo podobo tiga pekla. Ja [...] ena podoba tiga Pekla. (Japelj 1794: 90)

2.3.1.1.1.2

V GUT se *ja* pojavi pogosteje¹¹ kot v ostalih besedilih. Retorika GUT še ni bila natančneje raziskana, a že površen pregled sloga nakaže, da Gutsman ni težil k ravnotežju med čustvi in razumom.¹² *Ja* verjetno ni občutil kot nemško besedo, sicer bi ga zaradi svojih purističnih nazorov (Toporišič 1985: 150) najbrž odpravil.

2.3.1.1.1.2.1

Povezovalni členek *ja* na dveh mestih uvaja potrditev resničnosti povedanega, ki ji sledi pojasnilo z zelo podobno, a ne nujno enako vsebino. Tako se v spodnjem primeru v pojasnilu glagolski naklon iz pogojnega oz. želelnega spremeni v povednega. Se pravi, da tvorec najprej izrazi željo, nato pa naslovnika še dodatno spodbodi k udejanjanju. Pojasnjevanje s podobnimi vsebinami in v predhodni točki omenjeno potrjevanje s ponovno pojavitvijo pa kaže na to, da je tvorec verskih

¹¹ Gl. 1.2.1.

¹² V GUT je npr. več ponavljanj, stopnjevanj kot v JAP.

besedil želel predvsem, da bi si naslovnik zapomnil povedano.

Da bi mi otlī [...] teistem na svojeh dushah taku nesrezhnem blishnem h'pomuzhi priti: ja, da njim tudi nasho pomuzh skashemo. (Gutsman 1770: 172)

2.3.1.1.1.2.2

Na petih mestih je z modalnim členkom *ja* v pomenu 'seveda' povedano predstavljeno kot samoumevno dejstvo.

Ti ja imash [...] sa dobruvriednu sposnati, da she marliveishi leto zhednost pruti blishnemu skasujesh. (Gutsman 1770: 160)

2.3.1.1.2 Drugi členki

V GUT se pojavita *resnično* in *za resnico*, ki izražata zagotavljanje. Členek *za resnico* v sodobnem SKJ ni več prisoten.

Sa resnizo ena velika vriednost se naide v'letei zhednosti, v'lubesni pruti blishnemu. (Gutsman 1770: 160)

2.3.1.2 Posvetna besedila

2.3.1.2.1

V PR so členki za izražanje odnosa do resničnosti povedanega odsotni. Verjetno se tvorcu ni zdelo potrebno prepričevati naslovnika o resničnosti z razumom preverljivih dejstev.

2.3.1.2.2

Iz istega razloga so členki za izražanje samoumevnosti in zagotavljanja redki tudi v PK.

2.3.1.2.2.1

Samoumevnost je izražena z modalnima členkoma *ja* in *natirleh*. Nemčizem *natirleh* poleg v PK zasledimo v Pohlinovem slovarju (1781). Ali gre za značilnost Pohlinovega idiolekta, bo treba preveriti na večjem obsegu Pohlinovih besedil in pri drugih avtorjih.

Meklavsh Rode [...] je usakega perjasnu posdravel. [...] Tok je per enemu kmetu eno

zel dobro kaplo [...] dobil. [...] Meklavshe je prashal, odkod imajo tu pytje, inu ta kmet je njemu use natirleh povedal. (Pohlin 1789: 125)

2.3.1.2.2.2

Zagotavljanje je v PK izraženo z modalnima členkoma *res* in *gvišno*.

Ta voda more zel svitla [...] inu mehka biti. [...] Je blisu en tak studenz [...] tok se gvishnu nabo soseska kesala, aku kaj sashpenda, vodo po shlebeh v'vas napelati. (Pohlin 1789: 116–117)

2.3.1.2.2.3

Na desetih mestih (*vendar*: 8, *pač*: 2) je v PK izražena protivno-dopustna pritrdilnost. Členka *vendar* in *pač* sta povezovalna in mejita na modalna. V delu, na katerega se navezujeta, predstavljata potrditev resničnosti prej povedanega.

Vendar podkrepi nedvomno resničnost pomembnih dejstev, ki naslovniku glede na prej povedano niso samoumevna, saj je v predhodnem delu opisano ravnanje nasprotno od pričakovanega.

Pousod lushe po tlah stoje: kjer vunder v'volaryi more smirej frishne, inu suh luft biti. (Pohlin 1789: 120)

S *pač* je izražena nekoliko zadržana podkrepitev resničnosti prej povedanega.

Mi zhloveki se snamo zhes tu pomishluvati [...] koku bi utegnila narbel k'dobremu, inu nekar k'shkodi biti. Zhes tu je pazh urednu se sauseti, de je Buh tudi ta element toku urovnal, de be imeli per temu svojo pamet napeti. (Pohlin 1789: 116)

Na dveh mestih je protivno-dopustna pritrdilnost z *vendar* izražena tudi v GUT. Torej je v verskih besedilih redka, kar kaže na to, da se tvorec verskih besedil pri predstavljanju dejstev ni veliko oziral na naslovnikovo znanje.

Onesimus; bodi si en grešnik, je vunder ostau ena preshlahtna, draga boshja stvar. (Gutsman 1770: 174)

2.3.2 Domneva

Domneva je v vseh besedilih skupaj izražena na petih mestih. Izražata jo členka *morebiti* in *morda*.

Morebiti, de je on kai sa tega volo na en zhas od tebe shau, da bi ga ti navekoma spet imeu, nikar she kaker enega hlapza, temuzh kaker enega lubega brata. (Gutsman 1770: 173)

Morejo drugi jesti, kar je edn is svojo **mordej smerdlivo** inu navarno sapo napihnel. (Pohlin 1789: 114)

Toistu blagu [...] ne more vezh ta sakon srezhen sturiti, **morebiti** je le she ena perloshnost h'pravdam ali k'animu norskimu sapravlanju. (Japelj 1794: 89)

3 Sklep

Členki za izražanje izvzema z najpogostejšim *le* in dodajanja s poudarjanjem in stopnjevanjem z najpogostejšim *tudi* so poudarni. V GUT, JAP in PK se približujejo modalnim. V vseh treh besedilih so povezani s poudarjanjem posebej pomembnih informacij, v obeh verskih besedilih še z izražanjem kritičnega odnosa do povedanega in v PK še z izražanjem navodil, nasvetov in priporočil. V PR se ti poudarni členki približujejo povezovalnim, saj so vse informacije v besedilu enako pomembne.

Členki za izražanje odnosa do resničnosti povedanega z najpogostejšim *ja* so modalni. Če se navezujejo na predhodni del besedila, pa so povezovalni. Največ tovrstnih členkov izraža prepričanost v resničnost povedanega; izražanja domneve je zelo malo. Torej vsa obravnavana besedila težijo k predstavitvi nedvomno resničnih dejstev.

Med besedilnovrstno pogojenimi razlikami v rabi členkov v obravnavanih besedilih¹³ so bolj kot razlike med posvetnimi in verskimi besedili vidne razlike med računico, ki objektivno podaja enako pomembne informacije, in ostalimi besedili, ki poleg podajanja dejstev prinašajo tudi tvorčev pogled na povedano. *Vendar* je bila raziskava narejena na majhnem obsegu gradiva in bi bilo za potrdi-

tev danih smernic treba pregledati še večji obseg ustreznih besedil.¹⁴

Literatura

- AGREŽ, Maruška, 2011: *Prevajalski in skladensko-pomenski vidik členov ja, le in samuč v Trubarjevem prevodu Lutrove Hišne postile*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- AGREŽ, Maruška, 2012: Pragmatični frazemi v Linhartovi dramati. Mateja Pezdirc Bartol (ur.): *Slovenska dramatika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 11–21.
- AHAČIČ, Kozma idr., 2011: *Besedje slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja*. Ljubljana: ZRC Založba, ZRC SAZU.
- ALTMANN, Hans, 1976: *Die Gradpartikeln im Deutschen*. Tübingen: Niemeyer.
- BEZLAJ, France, 1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika 3*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- BIZJAK KONČAR, Aleksandra, 2011: Retorična oblikovanost Japljeve pridige. Marjeta Humar (ur.): *Japljev zbornik*. Kamnik: Občina, Ljubljana: ZRC Založba, ZRC SAZU.
- ČERNELIČ, Ivana, 1993: O delitvi členkov. Martina Orožen, Mateja Hočevar (ur.): *Vprašanja slovarja in zdomske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport. 213–227.
- KOROŠEC, Tomo, 2009: Členki v Trubarjevem Katekizmu 1550. *Slavistična revija* (Trubarjeva številka). 222–230.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1985: Gutsmanova skladnja. *Slavistična revija* 33/2. 137–151.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

Viri

- Gigafida, Korpus slovenskega jezika: <http://demo.gigafida.net>.
- Gos, Korpus slovenskega jezika: <http://www.korpus-gos.net>.
- GUTSMAN, Ožbalt, 1770: *Christianske resnize*. Celovec: Kleimayrski deidizhi. 155–175.
- JAPELJ, Jurij, 1794: *Pridige sa vse nedele skusi lejtu 1*. Ljubljana: Ignaz Kleinmayr. 17–25, 89–92. <http://dlib.si/?URN:NBN:SI:DOC-HM R4P4UY>
- Kres, Korpus slovenskega jezika: <http://www.korpus-kres.net>.
- POHLIN, Marko, 1781a: *Bukuvze sa Rajtengo*. Ljubljana: Johann Friedrich Eger. 2–25.
- POHLIN, Marko, 1781b: *Tu malu besedishe treh jesikov*. Ljubljana: Johann Friedrich Eger. <http://dlib.si:URN:NBN:SI:DOC-FU7E7FMB>
- POHLIN, Marko, 1789: *Kmetam sa potrebo inu pomozh*. Dunaj: Christian Gresser. 106–119.

¹³ Zaradi razpisane teme znanstvenega srečanja je bil pričujoči referat usmerjen predvsem v ugotavljanje tovrstnih razlik. V skladu z namenom raziskave so bila izbrana tudi besedila. Izbor besedil enega koroškega in treh kranjskih avtorjev pa je bil žal preozek, da bi se pokazale tudi morebitne pokrajinsko pogojene razlike v rabi členkov v slovenskem knjižnem jeziku 2. polovice 18. stoletja. Zato bodo te obravnavane v samostojnem prispevku.

¹⁴ Zanimivo bi bilo vključiti še Linhartovo dramatiko in tako opazovati razlike v rabi členkov v govornem in pisnem jeziku. Že opažena razlika je večje število členkovnih frazemov v Linhartovi dramati (prim. Agrež 2012). Treba bo natančno pregledati še nabor, frekvenco in rabo drugih členkov.